κατὰ τοὺς περὶ Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον. Ναὶ μὴν καὶ ὁ παρὰ Ἀριστοτέλει Αἰθὴρ, ἡ τῶν στοιχείων οἱονεί τις οὖσα σεμίδαλις, καὶ αἱ ἀπ' ἐντεῦθεν κατὰ τοὺς Περιπατητικοὺς, οὐκ οἶδ' οἷαι ἐπιρροαὶ κατιοῦσαι, αἱ τῶν εἰδῶν τε καὶ τῶν ἐν τοῖς σώμασι κρυφιωτέρων (ὡς ἀποκαλοῦσι) δυνάμεων προαγωγοὶ, καὶ οἷον μαιεύτριαι. Αἵ τε δυνάμεις τῶν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἔσχατον πεφιλοσοφηκότων, αἳ τὰς μονάδας οἱονεὶ ζωοῦσαι, καὶ δραστηρίους ἀναδεικνύουσαι. Ἀλλ' οὐδέσι παρ' ἄλλοις περὶ τῆς θαυμαστῆς ταύτης ὕλης λόγος τοσοῦτος ἐγένετο, ὅσος παρὰ τοῖς Γάλλοις Φιλοσόφοις τοῖς τὰ Καρτεσίου, καὶ τοῖς Ἄγγλοις τοῖς περὶ τὰ τοῦ Νεύτωνος ἐσπουδακόσιν· ὧν καὶ τὰς δόξας, ἅτε δὴ ὑπὸ πολλῶν θρυλλουμένας, οὐ παρὰ τὸν σκοπὸν ἴσως ἐνταῦθα ἐκθέσθαι, κἂν τίσι δήποτε κοινωνοῦσι, καὶ τίσι διαφέρουσι σκοπῆσαι. Ἐκθετέον δὲ Α'. τὴν κατὰ Καρτέσιον, (ᾗ καὶ τὰ κατὰ χρόνον πρεσβεῖα ὀφείλεται) ἄνωθεν ἀρχὴν λαβοῦσι, καὶ ὅπως κοσμοποιῶν ἐκεῖνος τῷ λόγῳ τὴν λεπτὴν ἐκείνην κατεργάζεται ὕλην, πλατύτερον διελθοῦσι· τοῦ δὲ πλάτους τῶν λόγων αἰτιάσθω μηδεὶς, εἰμήπου τοῖς αὐτοῖς καταλάβοι ἐπιόντας ἡμᾶς καὶ δεύτερον.

Ἡ κατὰ Καρτέσιον Δόξα.

§. χξβ'. Α'. Παρήχθω φησὶν ἐκεῖνος ἐν ὑποθέσει κοσμολογεῖν ἐπαγγελλόμενος (δῶμεν δέ τοι αὐτῷ κἂν ὑποτίθεσθαι, κἂν ψεύδεσθαι θέλοι, μόνον τι νεανικόν.) παρήχθω μὲν οὖν ἀπέραντον ὕλης μέγεθος, εἴτ' οὖν ἔκτασις, συνεχής τε, καὶ ὁμοφυὴς ἡ πᾶσα. Ἡ δὲ ὕλη ἡ ἀρχέγονος αὕτη τετμήσθω δὴ εἰς ἀνείκαστόν τινα πληθὺν βραχυτάτων μορίων, ἀντιτύπων λίαν καὶ στερροτάτων τὴν σύστασιν, τὸ δέ τοι σχῆμα γωνιωδῶν ἐπιπεδοειδῶν, ἀμέλει τοι κυβοειδῶν, ἢ πυραμοειδῶν, καὶ οἵων ἀκριβῶς ἀλλήλοις συνεφαπτομένων, μηδὲν μηδὲ τὸ τυχὸν ὅλως κενὸν χωρεῖν μεταξὺ τούτων διαστημάτιον. Τοῦ γὰρ κενοῦ οὐδ' ἂν ἔννοιάν τις ἔχοι λαβεῖν, μὴ ὅτι καὶ ὕπαρξιν δοῦναι. Β'. Διττῇ δὲ κινήσει, ἣν οὖν αὐτοῖς ὁ Δημιουργὸς ἐνεποίησε, περιστρομβείσθω ταυτὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τὰ ψηγμάτια, τῇ μὲν ἕκαστον ἰδίᾳ περὶ κέντρον τὸ ἴδιον, τῇ δὲ τούτων πολλὰ, περί τι κέντρον τοῖς πᾶσι κοινὸν, κατὰ τὸ αὐτό. Γ΄. Τῇ γοῦν τοιαύτῃ κινήσει προσαρασσομένων ἀλλήλοις τῶν μορίων, διά τε τῆς προσβολῆς τὸ σύντονον καὶ σφοδρὸν, συνθλωμένων τε καὶ τὰς γωνίας ἀποτριβομένων, τριττὴν τινὰ ὕλην ἐπάναγκες ἐστὶν ὑποστῆναι. Τὴν μὲν οἱονεὶ κόνιν πάνυ λεπτὴν, τὴν δὲ περιαιρεθεισῶν ἤδη τῇ ἀποτριβῇ τῶν γωνιῶν, ὕλην σφαιροειδῆ τὸ σχῆμα· τὴν δὲ ἐκ τῶν ὀγκωδεστέρων ἀποτριμμάτων, ἅττα αὖ αἱ προσβολαὶ περιθραύσειαν, τῶν τραχυτέρων, καὶ σχήμασιν ἀνωμάλων, τρίτην. Γνωριζέσθω δέ φησιν, ἡ μὲν τρίτη, ὕλη παχυμερεστέρα, κλαδοειδὴς, ἀπαντῶσα τὸ σχῆμα, τραχεῖα, νωθὴς, καὶ πρὸς κίνησιν ἀφυεστάτη. Ἡ δὲ δευτέρα σφαιροειδὴς, λεία τε, καὶ εὔρους, καὶ εὐκίνητος. Ἡ δὲ δὴ πρώτη ὕλη λεπτοτάτη, εὐρουστάτη, εἰς κίνησιν ὀξυτάτη, δι᾽ ἁπάντων σωμάτων ἀκωλύτως διαρρέουσα, μηδενὸς μὲν καθ᾽ ἑαυτὴν σχήματος ἀντεχομένη, παντὶ δὲ τῷ τυχόντι χωρίῳ, δι᾽ ὑπερβολὴν εὐροίας τε καὶ ὑγρότητος, ἀκριβῶς συμμορφουμένη. Δ΄. Τῆς δὲ δὴ ὑπερφυοῦς συστροφῆς, καὶ περιστρομβήσεως, καὶ τῆς ἐκ ταύτης κατατομῆς τε, καὶ διανομῆς τῆς ὕλης οὕτως ἐκτελεσθείσης, ῥᾴδιον αὖ εἴη συνιδεῖν (ὥς αὐτὸς) αὐτίκα μάλα δίνας παντοίας, δι᾽ ὅλης τῆς τοῦ παντὸς ἐκτάσεως συνισαμένας. Ὧν κατὰ μὲν τὸ κέντρον ἑκάστης συρρυεῖσα ἡ πρώτη ὕλη, καὶ εἰς ὄγκον οἱονεὶ συσφαιρωθεῖσα, σῶμά τι φαεινὸν συνίστησιν, οἷος ἥλιος, καὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων εἷς ἕκαστος. Οἱ γὰρ ἀπλανεῖς αὐτόσχημα ἥλιοι εἰσί, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀποστάσεως, βραχεῖς ἡμῖν οὕτως ὁρώμενοι. Τοῖς δὲ ἄστρασιν αἱ δῖναι ἰσάριθμοι, τῇ καθ᾽ ἡμᾶς, ἧς κέντρον ὁ ἥλιος παραπλήσιαι. Ἀπὸ δὲ τοῦ μεσαιτάτου δίνης ἑκάστης, μέχρις ἀψίδων αὐτῶν, ἡ σφαιροειδὴς δευτέρα ὕλη διαχεομένη, τὸ ὅλον πληροῖ τῆς ἐκτάσεως, ἧς καὶ τὰ μὲν βραχύτερα τῶν σφαιριδίων, ἐγγυτέρω τοῦ κέντρου γίγνεται, ἀπωτέρω δὲ ἀναλόγως ὅσα αὖ τοὺς ὄγκους τύχοιεν μείζονα. Τὰ δὲ τούτων μεταξὺ, ἡ πρώτη ὕλη διήκουσα, οὐδὲν οὐδὲ τὸ πολλοστὸν κενὸν παρεῶσα μένειν, καθάπερ εἴρηται. Κατὰ δὲ τὴν περιφέρειαν δίνης ἁπάσης, ἡ νωθεστέρα τε καὶ πρὸς κίνησιν ἀφυεστέρα ὕλη ἀποσοβουμένη τε, καὶ συμπιλουμένη, τὰ

ἀντί-

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἀντίτυπα τῶν σωμάτων, καὶ στεγανά, οἷα ἡ οἰκουμένη ἡμῖν γῆ, καὶ οἱ τῶν πλανητῶν σφαῖροι, συνίστησιν. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν ἐξ ἑτέρας εἰς ἑτέραν τῶν εἰρημένων ὑλῶν μεταβολὴν παραιρεῖται ὁ λόγος. Ἐξεῖναι μὲν γὰρ καὶ ἀστέρα ἕνα τινὰ τῶν αὐτοφαύτων, τὸν ἐκ τῆς πρωτίστης ὕλης τὴν σύστασιν ἔχοντα, ἐπιπολασάσης ἤδη τῆς τρίτης αὐτοῦ δαψιλέστερον, καὶ τὴν α. συμπηδησάσης, ὡσανεὶ φλοιῷ ἢ δέρματι συνειλημμένον, ἐκστῆναι πως τοῦ κέντρου, οὗ κατειλήφει, καὶ τῆς ὅλης δίνης ἧς ἦν δεσποτεύων, ἐκβρασθέντα τε καὶ ἀποσχασθέντα ἐπὶ τὴν ἐγγὺς διεξολισθῆσαί τε καὶ διεκπεσεῖν, ἀντὶ τοῦ κέντρου τὴν περιφέρειαν ἔχοντα, ἀρχὴν μὲν εἰς κομήτην, ἑξῆς δὲ εἰς πλανήτην μετασκευασθέντα. Ἐξεῖναι δὲ τοὐναντίον καὶ πλανήτην, τῆς πρώτης ὕλης αὐτοῦ πλεονασάσης, καὶ κατισχυσάσης, εἰς κομήτην μὲν τὸ πρῶτον, κἀντεῦθεν εἰς ἀπλανῆ ἀστέρα μεταποιηθῆναι, ἐκ τῶν ἄκρων τῆς δίνης περάτων ἔνθα ἀναστρεφόμενος ἦν, εἰς αὐτὸ μεταπεσόντα τῆς ἀμπώτιδος τὸ μεσαίτατον. Ε΄. Ὅτι δὲ φησὶ τοῖς οὖσι τὰ ὑποτεθέντα συμβαίνει δῆλον ἐντεῦθεν. Ἔχεις γὰρ ἐν τῷ παντὶ σωμάτων εἴδη τὰ γενικώτατα, τῇ τῶν προτεθέντων στοιχείων τριάδι ἰσάριθμα. Τούτων σοι τὰ μὲν αὐτόφωτα ἐστίν, οἷον ἥλιος, καὶ ἀστέρες ἐκ τῆς πρώτης ὕλης, ἢ κἀπὶ τοῦ πυρὸς ἐστὶ πλεονάζουσα. Τὰ δὲ διαφανῆ, οἷον ἀήρ, καὶ αἱ κατ᾽ οὐρανὸν σφαῖραι, ἐκ τῆς δευτέρας. Τὰ δὲ ἀντίτυπα, καὶ ναστά, καὶ οὔτε φωτεινά, οὔτε διαφαίνοντα, οἷον γῆ, καὶ οἱ πλανῆτες ἐκ τῆς τρίτης, ἐξ ἧς ποικίλως συγκρινομένης, καὶ μετάλλων συστάσεις, καὶ φυτῶν, καὶ ζώων, καὶ ὅσ᾽ ἄλλα ὑπόγειά τε, καὶ περίγεια σώματα. (1) Βαβαὶ τῶν ἀκουσμάτων! Ταῦτα δὴ πολλοὶ ἀπελέγξαι ἐπεχείρησαν, καὶ τῆς τῷ Λουκιανῷ συγγραφείσης ἀληθοῦς Ἱστορίας, μηδὲν εἰς ὑπόκρισιν ἀποδέοντα δεῖξαι. Καίτις οὐκ ἀμελῶς ἢ δοκεῖ Φιλοσοφίας ἠμμένος ἀνὴρ (2) συνθρησκευτὴς καί τοι ὢν τῷ αὐ-

(1) Ὅρα τὰ περὶ Κόσμου Ῥενάτου δὲς Κάρτες, ἤτοι τὸ περὶ Φωτός, καὶ περὶ Ἀρχῶν. Ποίημα.

(2) Γαβριὴλ Ἰησουΐτ. ἐν τῇ Περιηγήσ. τῇ εἰς τὸν Κόσμον τοῦ Καρτεσίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἀνδρὶ καὶ ὁμόφυλος ἐκ πλαγίου πως ἀποξέσας τὸ Λουκιάνειον ἐκεῖνο (1) οὐχ ἓν δὴ τοῦτο ἀληθεύειν ἔφασκε, λέγων ὅτι ψεύδεται, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀληθεύειν, ἅττα ὁ Καρτέσιος ἐτερατεύσατο πρὸς ἀνθρώπους νοῦν ἔχοντας, διακωμῳδῶν. ἧπου δὲ καὶ πάνυ εὐλόγως. Τί γὰρ τῶν ὑποτεθέντων πρὸς λόγου βάσανον ἐξετασθὲν οὐκ ἀσθενὲς διελέγχεται καὶ ἐξίτηλον; Ἀπέραντον Α΄. μέγεθος ὕλης ἐκείνῳ εἰσενήνεκται. Τὸ δὲ ἤτοι ἄπειρον κυρίως ὑποτίθεται, καὶ ἀδύνατον τὸ εἰσενεχθέν. (§. τπθ΄.) ἢ πεπερασμένον, καὶ διπλόη τις ὑπολανθάνει ἐν τῷ ὀνόματι, δι᾽ ἧς οὐκ ἔχει λαθεῖν τοὺς νοήμονας. ἀπέσχετο γὰρ τοῦ πέρας θέσθαι τῷ παντὶ δηλονότι, ὡς ἂν μήτις ἐκεῖθεν τῶν περάτων διάστημα φαντασθείς, δυνατὸν γοῦν τὸ κατὰ τὸν Φιλόσοφον τοῦτον ἀδύνατον κενὸν (§. φκδ΄. φκέ.) ὑποτοπήσειε. Β΄. Ὁμοφυὴς αὐτῷ ἡ ὕλη, τὸ δὲ τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἐν τῷ παντὶ εἰδῶν, ἥκιστα σύμφωνον. (§. φυζ΄. φυή.) Γ΄. Οἱ κύβοι αὐτῷ καὶ αἱ πυραμίδες, ἀκριβῶς ἡμμένοι ἀλλήλων, καὶ μηδὲν μεταξὺ διαλείποντες ὑποτίθενται, οἱ δ᾽ οὕτως ἔχοντες περὶ τὰ ἴδια κέντρα πάντῃ εἰσὶν ἀπερίστροφοι, στερρότητος στερρότητι ἀντιβαινούσης ἴσης ἴσῃ. (§. χιή.) Καὶ ἄτριβεις ἐκ τοῦ ἀκολούθου. Δ΄. Ἐκ τῆς περιστροφῆς ἐκείνης, καὶ ἀποτριβῆς, ἥτε πρώτη αὐτῷ ὕλη, καὶ αἱ λοιπαί. Διὸ δὴ ἐκείνων μὴ συμβαινουσῶν (διὰ τὸ Γ΄.) ἡ τριττὺς τῆς ὕλης οὐδαμῶς ὑποστήσεται. Ε΄. Τί δ᾽ ὅτι τὸ ἄπορον σωμάτιον, καὶ δι᾽ ὅλου παραπλήσιον τῇ συμπήξει, κατὰ τὴν συμβολὴν, μᾶλλον ὧδε, ἢ ὧδε θραυσθήσεται; (§. φυδ΄.) Τί δέ, πῇ μὲν εἰς κλαδίσκους, πῇ δ᾽ εἰς κόνιν; τί δὲ μὴ καὶ οἱ κλαδίσκοι εἰς κόνιν, εἴγε καὶ τῶν κύβων αὐτῶν, οἷα εἰκὸς ἀτονώτεροι, καὶ εἰς διαίρεσιν ὁμολογουμένως ἑτοιμότεροι εἰσί; ϛ΄. Πῶς δὲ καὶ τὸ κενὸν ἀδύνατον; (§. φκδ. φκέ.) ἢ ὁ διαιρεῖν δυνάμενος τὰ μέρη, διαστῆσαι οὐχ ἕξει; τί δὲ τὸ κωλῦον κύβον ὄντα, μεταξὺ κύβων ἄλλων ἐν τῇ συστροφῇ οὕτω θέσεως λαχεῖν, ὡς ἐκείνου τὰς γωνίας, κατὰ γραμμὰς

τῶν

(1) Ἐν τῷ Προοιμ. τοῦ Περὶ Ἀληθ. Ἱστορ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τῶν ἐπιπέδων τῶν ἄλλων καθάπτεσθαι; Ζ'. Ἢ πῶς ἐξ ὧν φησὶν οὐχ ὑπεναντίως αὐτῷ ἔχει τὸ δόγμα, ἀποκρινομένῳ μὲν τῶν ὅλων τὸ κενὸν ὡς ἀδύνατον, παρεισάγοντι δέ, μήπω κατὰ τὴν περιστροφήν, τῆς πάνυ λεπτῆς ἐκείνης ἐξεργασθείσης ὕλης αὐτῷ, ὑφ' ἧς ἂν πληρωθείη τὰ κεχηνότα; ἢ οὐχὶ τὸ εἶναι ταύτῃ διὰ κινήσεως, ἡ δὲ κίνησις οὐκ ἐν ἀκαρεῖ, διὰ χρόνου δὲ ἐξ ἀνάγκης; (§. φπ'.) Η'. Διωνεκοῦς οὔσης τε καὶ ἀπαύστου εἰσέτι καὶ νῦν τῆς κινήσεως, ἀεί τε κατ' αὐτὸν ἀναυξοῦς τε καὶ ἀμειώτου σωζομένης (οὕτω γὰρ φέρεται ὑπειληφώς.) ἐπάναγκες ἦπου τὰ σφαιρίδια καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ψηγμάτων, ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαλεπτυνέσθαι προστριβόμενα, καὶ τῆς ὕλης οὕτω τὸ πλεῖστον μέρος, εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην μετασκευασθείσης, πληθύϊ πως καὶ μεγέθει διενεγκεῖν μὲν τῶν ἐν τοῖς οὖσι σωμάτων τ' αὐτόφωτα, διαλιπεῖν δὲ μειωθέντα τὰ διαφανῆ καὶ ἀντίτυπα. Θ'. Καὶ εἰ παρὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τῶν ἀποξυσμάτων μεγέθους, ἡ τῶν εἰδῶν διαφορά τε καὶ ποικιλία, πολλὰ ἅττα ἑτεροειδῆ εἰς τόδε ἐφάνη ἂν σώματα, οἷον ὕδωρ ἕτερον, καὶ γῆ ἄλλη, καὶ φυτά, καὶ ζῶα, καὶ μέταλλα τὴν σύστασιν διαφέροντα. Θαῦμα δὲ ὅτι οὔπω ἐς δεῦρο, καὶ ὦπται, ἀπὸ τοσούτου συνεχιζομένης τῆς θραύσεως. (§. φγδ'.) Θαυμαστὸν ἦν, εἰ μὴ διὰ μακρῶν αἰώνων δυνηθείη, ὅπερ ἡ πρὸς ὀλίγον φθάσασα τριβὴ ἴσχυσεν. Ι'. Ἐπεὶ δὲ τῶν αὐτῶν αἰτίων καὶ ἔργα ἀεὶ τὰ αὐτὰ (1) χρυσός, καὶ ὕελος, κτ. πῶς ἐν χωνευτηρίῳ τεθέντα τὸ τρίτον τῆς ὕλης καθορᾶν οὐ παρέχουσιν. Εἰκὸς δὲ παρέχειν καὶ ῥᾷστα. Εἰ γὰρ τοσοῦτον ἴσχυε κατὰ τῶν ἀντιτυπωτάτων κύβων ἡ κίνησις, πολλῷ δὴ πρότερον εὔλογον αὐτὴν κατισχύειν σωμάτων πολλῷ τῷ μέτρῳ τὴν ἀντιτυπίαν ἐλαττουμένων καὶ παγιότητα. „ Ἀλλ' ἐνθέμενοι, οὐδὲν ἕτερον ἐκ τοῦ χωνευτηρίου ἐξοίσομεν, ὅτι „ μὴ ὕελον (ὡς ἔκραξέ τις τῶν χυμικῶν) ὕελον, ὕελον. (2) Οὔκουν οὐδ' εἰ τῶν Ἡφαίστου τριπόδων τε καὶ θεραπαινῶν τύχοι-

(1) Εἷς καὶ οὗτος τῶν κατὰ Νεύτωνα νόμων τῆς φύσεως, τῆς πάσῃ ἀπλέκιος.

(2) Ὅρα ἐν Ἱστορ. τοῦ Οὐρανοῦ Βιβλ. Β'. Κεφ. Η'.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ... ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ...
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

χοίμεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις (ὃ τῆς προθέσεως μάλιστά ἐστι. Τὰ γὰρ περὶ τῶν δινῶν ἐκεῖνα, καὶ τῆς τῶν ἀστέρων μεταμορφώσεως, ὄκνος μ' ἔχει καὶ ἀπελέγχειν, οἴκοθεν ἄλλως ὄντα αὐτέλεγκτα.) τὸ τῆς λεπτῆς ὕλης ἐπιλογιζομένοις, περὶ ταύτην πρὸ τῶν ἄλλων, ἐν τούτῳ ἐξαμαρτάνειν κάρτα μοι δοκεῖ ὁ Καρτέσιος, ὅτι κουφοτάτην αὐτὴν, λεπτοτάτην, ὑγροτάτην, ὀξυτάτην εἰς κίνησιν ὑποθέμενος, εἶτα δι' ὅλου στερρὰν, ὡς πόρου παντὸς ἄμοιρον εἶναι βούλεται, καὶ σωμάτων ἁπάντων ὑπερβριθεστέραν οὕτω διὰ τὸ πλῆρες, καθίστησι, καὶ μᾶλλον δυσκίνητον. Εἶτα καὶ πόρων ἀποστερήσας συνιδεῖν οὐκ ἔχει τοῦ πλάσματος τὸ ἀσύστατον. Εἰ γὰρ ἀπὸ τρίψεως ταύτης ἡ γένεσις, ἐκ μερῶν ἤπου συνέστηκεν αὐτὴ πάνυ λεπτῶν. Εἰ μή τις συνεληλυθέναι αὖθις φαίη τὰ μέρη, εἰς ἑνὸς συνεχοῦς (οἷον περ ἦν πρὸ τῆς κινήσεως) σύμπηξιν σώματος. Πόθεν δέ; ἢ τίς ὁ λόγος; Ἔνθα δὲ μέρη, καὶ σχήματα ἐξ ἀνάγκης. Τὰ δέ τοι μέρη ἀκριβῶς ἀλλήλοις συνεφαπτόμενα, οἷα κύβοι τινὲς ὄντες, ἢ πυραμίδες, ἤ τινα τοιαῦτα ἀφυέστατα ἂν εἴη πρὸς κίνησιν. Εἰ δὲ τῶν σφαιροειδῶν τύχοι διέξει δι' ἀλλήλων καὶ διαστήσεταί πη κατὰ σημεῖα ἁπτόμενα, καὶ οὕτω πόρους παρέξει τῷ ὅλῳ ἀθροίσματι πάντη κενοὺς, μηδεμιᾶς περαιτέρω ὕλης ὑπούσης, ἥτις διαχωρήσειεν. Εἰ μὴ δέοι, καὶ περὶ ταύτης τοῦ αὐτοῦ λόγου κρατοῦντος, χωρεῖν ἐπ' ἄπειρον.

Ἡ κατὰ Νεύτωνα Δόξα.

§. χξγ'. Ὅπως τὴν ἀρχὴν ὑπέστη, μηδὲ γνῶναι πολυπραγμονεῖν ἡγησάμενος, ὑποστῆναι παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ ὁ Ἄγγλος ὑπέθετο ὕλην τινὰ τὴν διὰ πάντων διήκουσαν, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος ὃν ἀναπνέομεν, ἢ τῶν ἄλλων αὐτὸς, μακρῷ μανότητι, καὶ τάχει, καὶ τόνῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεσι διαφέρουσαν. Ὕλην δὲ λεπτὴν, καὶ πνεῦμα ὑλαρχικὸν, καὶ μέσον αἰθέρειον, τὸ μὲν διὰ τὴν λεπτομέρειαν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐπικράτειαν, τὸ δὲ, ὅτι δι' αὐτοῦ τ' ἄλλα φέρεται, ἢ ὅπως ἄλλως ἂν δόξῃ ἀποκαλεῖν παρέχει, προσηκόντως ταῖς χρήσεσιν. Εἶναι δὲ τουτὶ τὸ μέσον τὴν πρώτην, μετὰ τὴν

πρώ-

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πρώτην, τῶν ἐν τῇ φύσει γινομένων ἀρχήν, καὶ ὄργανον οἱονεὶ παντοίας κινήσεως. Δι' αὐτοῦ γὰρ διηνεκῶς τε καὶ ἰσχυρῶς παλλομένου, καὶ δι' οὐκ ἔστιν ὅτου μὴ ἐλαύνοντος, καὶ φῶς ἀφιέναι, καὶ τῆς θέρμης μεταδιδόναι, ὅσα πέφυκεν. ἀκτῖνα τε πᾶσαν τὴν μὲν διιέναι, τοῖς δ' ἀνακλᾶσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν διαθραύεσθαι. Εἶτι δὲ ῥοῶδες ἐντεῦθεν τῆς διῤῥοίας μετέχειν· εἶτι δὲ πάγιον, τούτῳ τὴν ἀντιτυπίαν προσοφείλειν. Ὁλκὰς δὲ σωμάτων, καὶ ἐπιστάσεις, καὶ ἀποκρούσεις, καὶ τοὺς τῶν κινήσεων νόμους, οἷς κρατεῖται τόδε τὸ πᾶν, καὶ συνέχεται, πρὸς μίαν ταύτην ἀναφέρειν τὴν ἀρχήν. Ὅσαι τε τῶν ἑτεροφυῶν μίξεις καὶ κράσεις, ὅσαι τε διαστάσεις καὶ διακρίσεις, καὶ ἀναζέσεις, καὶ μετεωρίσεις, καὶ καταθέσεις, ἐξανθήσεις, πέψεις, καὶ τ' ἄλλα περὶ ἃ σπουδάζουσι παῖδες χυμικῶν. Καὶ τῶν ὑπὸ γῆν τὰς πήξεις, τὰς ἀπολιθώσεις, τὰς ἄλλας συγκράσεις· τῶν τε φυτικῶν τὰς ἀναφύσεις, καὶ θρέψεις, καὶ αὐξήσεις. Καὶ δὴ καὶ τῶν ζώων τοῖς ὀργανικοῖς σώμασιν, εἴτινες διαπλασμοὶ μελῶν, ὑγρῶν ἐξεργασίαι τε, καὶ κυκλοφορίαι, καὶ ἐκκρίσεις, καὶ αἰσθήσεων ἀντιλήψεις, καὶ νεύρων, καὶ μυῶν, αἱ πρὸς κίνησιν τάσεις. Καὶ συνελόντι φάναι πάσας μὲν ἀλλοιώσεις, πάσας δὲ γενέσεις, ἐκ μιᾶς ταύτης τῆς θαυμαστῆς ὕλης, τῆς τὸ ἐνδόσιμον παρεχομένης, καὶ τὴν ῥοπὴν ἑκάστοις συνεχούσης, καὶ προαγούσης πρὸς πᾶν εἶδος κινήσεως, τελεσιουργεῖσθαι. Καὶ τὰ μὲν ἔργα τοιαῦτα. Οἵα δὲ ἡ ἐνοῦσα ταύτῃ ἐλαστικὴ δύναμις, καὶ τὸ τάχος, καὶ ἡ μανότης, θαυμαστὸν ἀκοῦσαι. Εἰ γὰρ τὸ ἀπὸ τῶν φωτεινῶν σωμάτων ἀφιέμενον φῶς 700,000. τάχιον ὡς ἡμᾶς ἐλαύνει, ἢ ὁ διὰ τῆς τοῦ ἀέρος πληγῆς ἀκουόμενος ἦχος, τὸ δὲ τοῦ φωτὸς τάχος, καὶ τὸ ἐλατήριον, ἐκ τοῦ μέσου τοῦδε, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἐστὶ, τὸ ἄρα μέσον πλέον ἢ 700, 000κις ἐλαστικώτερον τοῦ ἀέρος, καὶ δὴ καὶ μανώτερον. Ἀὴρ δὲ ὕδατος μανώτερος 599, 300, 000, τὸ ἄρα μέσον 600, 000, 000κις ἥττονα πρὸς τὸ δι' αὐτοῦ φερόμενον τὴν ἀντίβασιν ἕξει, ἢ τὸ ὕδωρ. Οὗ δὴ χάριν καὶ ἀκωλύτως δι' αὐτοῦ αἱ σφαῖραι, τὰς κυκλοφορίας τὰς ἑαυτῶν ποιοῦνται, μηδὲν ἐπιβραδυνόμεναι, ὃ διὰ τῆς τοῦ Καρτεσίου ὕλης τῆς ἀκριβῶς πλήρους ὑποτιθεμένης οὐκ ἔνι, φασὶ, λαβεῖν. Ὑπὸ γὰρ ἐκείνης πᾶσα κίνησις, τοῖς δι' αὐ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τῆς φερομένης θᾶττον οὐ ὑποσβεσθείη, πυκνοτέρας καὶ τῶν μετάλλων αὐτῶν εἰσαγομένης διὰ τὸ παντελῶς ἄπορον· ὥστε καὶ εἰς ἀνάγκην περιΐστασθαι τοὺς ἀμφὶ Καρτέσιον πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν τὸν νευργοῦντα, τὴν ἅπαξ ἐντεθεῖσαν τοῖς οὖσι κίνησιν, καὶ δαπανωμένην ταῖς ἀντιβάσεσι συνεχῶς ὑποκαθιστῶντα.

§. χξδ΄. Τούτων οὖν οὕτως ἐχουσῶν τῶν ὑπολήψεων αὐτόθεν ἐπικρίνοντι τάς τε διαφορὰς συνιδεῖν ἔξεσται, καὶ ὅσον ἑκατέρα πειθοῦς ἐνίησι. Λαβεῖν γὰρ ἐπιστημόνως τὴν περὶ τούτων κατάληψιν οὐχ οἷόν τε, δόξαν δὲ ἔχειν εἰκὸς ἡγουμένους, ἐνεῖναι μὲν ἐν τῷ παντὶ ὕλην τινὰ πάνυ λεπτήν, (§. χξ΄. χξα΄.) οὐ κατὰ τὴν τοῦ Καρτεσίου πλασματουργίαν (§. χξβ΄.) δι᾽ ὅλου ἄπορον, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Νεύτωνος εἰκασίαν, (§. χξγ΄.) καὶ ταύτην εἰ μὴ πάντῃ πάντως τοῖς δι᾽ αὐτῆς ἀγομένοις ἀπροσκόπως τε καὶ ἀκωλύτως τὴν φορὰν ἐπιτρέπουσαν, (τοῦτο γὰρ οὐκ ἀρέσκει τισί, καὶ τυχὸν οὐδ᾽ αὐτῷ Νεύτωνι, καθ᾽ ὃν αἱ τῶν ἀστέρων κυκλοφορίαι διηνεκοῦς τῆς τοῦ Δημιουργοῦ συνοχῆς εἰσὶ προσδεόμεναι. (1) τάχα δὲ καὶ τῷ καθόλου θεσμῷ τῆς ἀντιβάσεως, τῷ ἐπὶ πάσης τῆς ὕλης κρατοῦντι (§. χιή.) ἥκιστα σύμφωνον.) διὰ γε μὴν τὸ ὑπερβάλλον τῆς λεπτομερείας, καὶ τῆς ὑγρότητος βραχύ τι πάνυ προσισταμένην, ὑφ᾽ ἧς οὐχ ὁ Κόσμος μαδία ἔμψυχος ὢν ἀναδείκνυται. (§. χξ΄.) πολλὰ δὲ, εἰ μὴ πάντα τὰ κατειλεγμένα ἐκεῖνα (§. χξγ΄.) ἔχει τὴν γένεσιν.

Τέλος τῆς Κοσμολογίας.

(1) Ὅρα τὸν Γενουήσ. Μεταφ. Μέρ. Α΄. Πρότ. οή. ἐν τῷ Σχολίῳ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΗ͂Ι ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ͂Ι ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΤΣΙΟΣ

ΚΕΦ. Α΄. Τίνα δήποτε τοῦ Κόσμου ἔννοιαν, ὡς ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος πρόκειται θεωρεῖν, ληπτέον; Σελ. 4

ΚΕΦ. Β΄. Περὶ Ἐκτάσεως πλήρους τε καὶ κενῆς· ἔνθα καὶ περὶ Τόπου, καὶ περὶ Διαμονῆς, καὶ Κινήσεως. 77

ΚΕΦ. Γ΄. Περὶ σωμάτων συνθέσεως, τουτέστι περὶ Ἀρχῶν, ἐξ ὧν πρωτίστων τὰ ἐν τῷ παντὶ σώματα συγκεκρότηται. 139

ΚΕΦ. Δ΄. Περὶ τῶν ἐν τῷ Παντὶ Δυνάμεων, καὶ περὶ Νόμων τῶν ἐν τῇ Φύσει. 168

ΚΕΦ. Ε΄. Περὶ Εἱρμοῦ τοῦ ἐν τῷ Συστήματι, ἔνθα καὶ περὶ Εἱμαρμένης. 184

ΚΕΦ. ς΄. Περὶ τῆς ὑπὸ πολλῶν εἰσαγομένης τοῦ Κόσμου Ψυχῆς. 203

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006